

O'SIMLIKLAR DUNYOSINI HIMOYA QILISH VA SAQLASH STRATEGIYALARI

O'qituvchi: **Matkarimov Joxongir**
Talabalar: **Ishmuratova Shaxlo**
Umaraliyeva Maftuna
Mamarashidova Bibiniso
Sobirjonova Gulnoza

Annotatsiya: Yer ekotizimlarining muhim tarkibiy qismi bo'lgan o'simlik dunyosi inson faoliyati, iqlim o'zgarishi va yashash muhitini yo'q qilish kabi misli ko'rilmagan tahdidlarga duch kelmoqda. Ushbu maqola o'simliklar xilma-xilligini himoya qilish va saqlashning shoshilinch zaruratini ko'rib chiqadi, tabiatni muhofaza qilish harakatlari, barqaror amaliyotlar va global hamkorlikning muhimligini ta'kidlaydi. O'simliklar turlari va yashash joylarini muhofaza qilishga ustuvor ahamiyat berish orqali biz biologik xilma-xillikning yo'qolishi oqibatlarini yumshata olamiz, ekotizim barqarorligini rag'batlantiramiz va o'simliklar va insoniyat uchun barqaror kelajakni ta'minlay olamiz.

Kalit so'zlar: o'simliklarni saqlash, biologik xilma-xillikni muhofaza qilish, yashash joylarini tiklash, iqlim o'zgarishi, barqaror amaliyotlar, jamoatchilik ishtiroki, xalqaro hamkorlik, siyosat asoslari

Kirish:

O'simliklar er yuzidagi hayotning asosini tashkil etadi, ular kislorod, oziq-ovqat, dori-darmonlar va inson farovonligi uchun zarur bo'lgan ko'plab ekotizim xizmatlarini ta'minlaydi. O'zlarining muhim ahamiyatiga qaramay, o'simliklar ko'plab antropogen ta'sirlar, jumladan, o'rmonlarning kesilishi, erlarning konvertatsiyasi, ifloslanishi va iqlim o'zgarishi tufayli tobora kuchayib bormoqda. Ushbu maqola o'simlik dunyosini himoya qilish uchun birgalikda harakat qilish zarurligini ta'kidlab, o'simliklar salomatligi, ekotizim barqarorligi va inson farovonligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi.

O'simliklar xilma-xilligiga tahdidlar.

O'simlik dunyosi uning xilma-xilligi va chidamliligini xavf ostiga qo'yadigan ko'plab tahdidlarga duch keladi. Qishloq xo'jaligining kengayishi, urbanizatsiya va daraxt kesish natijasida yashash joylarining yo'qolishi o'simlik turlarining yo'q bo'lib ketishining asosiy omili bo'lib qolmoqda. Iqlim o'zgarishi bu bosimlarni kuchaytiradi, harorat va yog'ingarchilik shakllarini o'zgartiradi, fenologik tsikllarni buzadi va o'simliklarning bardoshlik chegaralaridan tashqariga chiqadi. Invaziv turlar, ifloslanish, haddan tashqari ekspluatatsiya va kasalliklar butun dunyo bo'ylab o'simliklar populyatsiyasi oldida turgan muammolarni yanada kuchaytiradi.

Saqlash strategiyalari.

Samarali tabiatni muhofaza qilish strategiyalari o'simliklar xilma-xilligi va ekotizim yaxlitligini saqlash uchun zarurdir. Milliy bog'lar, qo'riqxonalar va botanika bog'lari kabi qo'riqlanadigan hududlar o'simlik turlarini saqlash va xavf ostida qolgan populyatsiyalar uchun boshpanalarni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Yashash joylarini tiklash bo'yicha sa'y-harakatlar, o'rmonlarni qayta tiklash tashabbuslari va barqaror erni boshqarish amaliyotlari yashash joylarining tanazzulga uchrashini qaytarishga yordam beradi va ekotizim barqarorligini oshirishga yordam beradi. Ex-situ saqlash usullari, jumladan, urug'larni saqlash, to'qimalar madaniyati va asirlikda etishtirish o'simliklarning genetik xilma-xilligini saqlash va yo'q bo'lib ketishning oldini olish uchun qo'shimcha vositalarni taklif qiladi.

Jamiyat ishtiroki va ta'lim.

Mahalliy hamjamiyatlarni, mahalliy xalqlarni va manfaatdor tomonlarni tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlarga jalb qilish o'simliklarni himoya qilish tashabbuslarining uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlashning kalitidir. Jamiyatlarni qarorlar qabul qilish jarayonlariga jalb qilish, barqaror turmush tarzini qo'llab-quvvatlash va o'simliklar xilma-xilligining ahamiyati haqida xabardorlikni oshirish orqali tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlar yanada inklyuziv, adolatli va samaraliroq bo'lishi mumkin. Ta'lim dasturlari, targ'ibot kampaniyalari va fuqarolik fanlari loyihalari, shuningdek, odamlarga mahalliy, mintaqaviy va global miqyosda o'simliklar va ularning yashash joylarini himoya qilish uchun choralar ko'rish imkoniyatini berishi mumkin.

Mahalliy hamjamiyatlarni, mahalliy xalqlarni va manfaatdor tomonlarni tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlarga jalb qilish o'simliklarni saqlash tashabbuslarining uzoq muddatli muvaffaqiyati uchun juda muhimdir. Ushbu guruhlarini qaror qabul qilish jarayonlariga jalb qilish, barqaror turmush tarzini targ'ib qilish va o'simliklar xilma-xilligining ahamiyati haqida xabardorlikni oshirish orqali tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlar yanada inklyuziv, adolatli va samarali bo'lishi mumkin. Ta'lim dasturlari, targ'ibot kampaniyalari va fuqarolik fanlari bo'yicha loyihalar turli darajadagi - mahalliy, mintaqaviy va global darajadagi o'simliklar va ularning yashash joylarini himoya qilish bo'yicha harakatlarni amalga oshirishda odamlarni kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi.

O'simliklarni saqlashda jamoatchilik ishtirokining ahamiyati

Jamiyatning ishtiroki o'simliklarni saqlash bo'yicha muvaffaqiyatli sa'y-harakatlarning asosidir. Ko'pincha o'z muhitini yaxshi biladigan mahalliy jamoalar o'simliklarning biologik xilma-xilligi va ekotizimlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Jamiyat a'zolarini tabiatni muhofaza qilish bo'yicha qarorlar qabul qilishga jalb qilish orqali loyihalar mahalliy tajriba, an'anaviy bilim va o'simliklar va ularning yashash joylari o'rtasidagi o'zaro ta'sirni chuqurroq tushunishdan foydalanishi mumkin.

Barqaror turmush tarzini targ'ib qilish

Tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlarni barqaror yashash imkoniyatlari bilan bog'lash jamiyatni qo'llab-quvvatlash va ishtirokini kuchaytirish uchun muhimdir. Barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotlari, ekoturizm tashabbuslari va yog'och bo'lmagan o'rmon mahsulotlari jamoalarga o'simliklarni saqlash maqsadlariga mos keladigan muqobil daromad manbalarini taqdim etishi mumkin. O'simliklar xilma-xilligini saqlashning iqtisodiy foydasini ko'rsatish orqali tabiatni muhofaza

qilish loyihalari mahalliy hamjamiyatlarni o'z tabiiy resurslarining boshqaruvchisi bo'lishga undashi mumkin.

O'simliklar xilma-xilligi haqida xabardorlikni oshirish

O'simliklar xilma-xilligining ahamiyati haqida xabardorlikni oshirish tabiatni muhofaza qilish tashabbuslarini jamoatchilik tomonidan qo'llab-quvvatlashning kalitidir. Maktablardagi ta'lim dasturlari, jamoat seminarlari va targ'ibot kampaniyalari odamlarga o'simliklarning ekotizim salomatligi, oziq-ovqat xavfsizligi, tibbiyot va madaniy meros uchun ahamiyati haqida ma'lumot berishga yordam beradi. O'simliklar, yovvoyi tabiat va inson farovonligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'kidlab, tabiatni muhofaza qilish haqidagi xabarlar kengroq auditoriyani qamrab olishi va o'simlik turlari va yashash joylarini himoya qilish bo'yicha harakatlarni ilhomlantirishi mumkin.

Ta'lim va fuqarolik ilmi orqali imkoniyatlarni kuchaytirish

Ta'lim dasturlari va fuqarolik fanlari loyihalari odamlarga o'simliklarni saqlash bo'yicha sa'y-harakatlarga faol hissa qo'shishlari uchun qimmatli imkoniyatlarni taqdim etadi. Maktablar, universitetlar va atrof-muhitni muhofaza qilish tashkilotlari talabalar va jamiyat a'zolarini daraxt ekish, yashash joylarini tiklash va turlarni kuzatish kabi amaliy tadbirlarga jalb qilishlari mumkin. Ko'ngillilar o'simliklar populyatsiyasi va tarqalishi to'g'risida ma'lumot to'playdigan fuqarolik ilmiy tashabbuslari tadqiqotchilarga tabiatni muhofaza qilishni rejalashtirish va boshqarish uchun qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

Xalqaro hamkorlik va siyosat asoslari.

O'simlik dunyosi oldida turgan murakkab muammolarni hal qilish xalqaro darajada muvofiqlashtirilgan harakatlarni talab qiladi. Biologik xilma-xillik to'g'risidagi konventsia (CBD) va Xalqaro o'simliklarni himoya qilish konventsiyasi (IPPC) kabi ko'p tomonlama shartnomalar o'simliklarni saqlash, barqaror foydalanish va foydadan teng taqsimlanishni rag'batlantirish uchun asoslarni taqdim etadi. Davlatlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish, ilmiy bilimlarni almashish va ilg'or tajribalarni joriy etish orqali global tashabbuslar kuchayib borayotgan ekologik tahdidlarga qarshi o'simliklar populyatsiyalari va ekotizimlarning chidamliligini oshirishi mumkin.

Xulosa.

O'simlik dunyosini muhofaza qilish nafaqat ma'naviy, balki hozirgi va kelajak avlodlar farovonligini ta'minlash uchun amaliy zaruratdir. O'simliklarning o'ziga xos qiymatini tan olish, barqaror amaliyotlarni qo'llash va o'simliklarni saqlashga ustuvor ahamiyat beradigan siyosatni himoya qilish orqali biz Yerdagi hayotni qo'llab-quvvatlovchi yashil qo'riqchilarni himoya qila olamiz. Kollektiv harakatlar, innovatsiyalar va majburiyatlar orqali biz o'simliklar gullab-yashnaydigan, ekotizimlar gullab-yashnaydigan va insoniyat tabiat bilan uyg'unlikda gullab-yashnaydigan yanada bardoshli, biologik xilma-xil va barqaror kelajak sari yo'l ochishimiz mumkin.

Jamiyatning ishtiroki va ta'lim samarali o'simliklarni saqlash strategiyalarining muhim ustunlari hisoblanadi. Mahalliy hamjamiyatlarni, mahalliy xalqlarni va manfaatdor tomonlarni qaror qabul qilish jarayonlariga jalb qilish, barqaror turmush tarzini targ'ib qilish va o'simliklar xilma-xilligining ahamiyati haqida xabardorlikni oshirish orqali tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlar yanada inklyuziv,

adolatli va ta'sirchan bo'lishi mumkin. Ta'lim dasturlari, targ'ibot kampaniyalari va fuqarolik fanlari loyihalari orqali shaxslar o'simliklar va ularning yashash joylarini himoya qilish, kelajak avlodlar uchun biologik xilma-xillikni saqlash va ekotizimlar barqarorligiga hissa qo'shish bo'yicha aniq harakatlar qilish huquqini berishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. "O'simlik dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 21.09.2016 yildagi O'RQ-409-son
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son farmoni. 2023-yil 11-sentabr
4. Ekologiya huquqi. Darslik. Mualliflar jamoasi. 2018. TDYU
5. Xolmo'minov J.T. Tabiiy resurslardan foydalanish va muhofaza qilishning ekologik-huquqiy muammolari. Monografiya. – Toshkent: Falsafa va huquq instituti, 2009. -B.186-187.